

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сапа Н.В. (м. Запоріжжя)

Анотації

В статті дається аналіз тенденцій процесу глобалізації в Україні. Встановлено, що в умовах глобалізації необхідно розвивати інноваційний механізм державного управління. Обґрунтовано синергетичну парадигму дослідження державного управління як складного соціального організму; доведено необхідність модернізації сучасного українського суспільства.

In the article the author gives the analysis of the tendency of the processes of globalization in Ukraine. It has been ascertained that in the conditions of globalization it is necessary to evolve innovation mechanism of the development of the public administration. Synergetic paradigm of the research of public administration, as of the complex social organism, has been substantiated, it proved the necessity of modernization of the contemporary Ukrainian society.

Ключові слова

МЕТОДОЛОГІЯ, ГЛОБАЛІСТИКА, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, СИНЕРГЕТИКА, САМООРГАНІЗАЦІЯ, ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ, ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Вступ

Актуальність досліджуваної теми в тому, що, **по-перше**, глобалізація як процес універсалізації являє собою становлення єдиних для всієї планети Земля структур, зв'язків і відносин в різноманітних сферах життя, в які втягнуте і сучасне українське суспільство, яке не може вести ізольоване (автаркічне) існування; **по-друге**, глобалізація виступає як перехід до домінування в політиці наднаціональних установ (ООН, НАТО), а в економічних відносинах - транснаціональних корпорацій та інших органів, частиною яких є і Україна (наприклад, СОТ); **по-третє**, сучасний світ є надзвичайно глобалізованим, який розглядається сучасними вченими від визначення глобалізації як особливої стадії всесвітньо-історичного процесу до виявлення конкретних глобальних явищ, які супроводжують сучасну цивілізацію.

Глобалізація – це неминуча тенденція сучасного світу, яка має значний вплив на економіку, політику, культуру, екологію, що приводить до глобалізації економіки, глобалізації політики, глобалізації культури, глобалізації релігій, глобалізації спорту, глобалізації злочинності; глобалізація розвивається поряд з локалізацією, чи раціоналізацією, тому сьогодні в значній мірі із зростанням регіонів;

глобалізація розвивається в тісному взаємозв'язку з модернізацією, яка являє собою процеси соціальної трансформації суспільства, в ході якої відбувається перехід до самого сучасного суспільства, в основі якого орієнтація на інновації; глобалізація створює передумови до переходу до постіндустріального чи інформаційного суспільства, в основі якого має скоротитися розрив між країнами і цивілізаціями, а глобалізація інновацій буде сприяти загально планетарному економічному і соціальному прогресу. Зокрема, **розвиток концепції глобалізації заключається в тому, що вона** не стоїть на місці, а розвивається, так як інтернаціоналізується економіка, перетворюючись на привідні ремені від глобального господарства до національних економік, допомагаючи пристосовувати державну економічну політику до вимог світової економіки.

Доречним буде передбачити нові можливості для зростання глобального соціалізму як альтернативи глобальному капіталізму, капіталістичній моделі розвитку суспільства. **Глобалізація** – посилення взаємозалежності розвитку всіх суспільств у ХХ ст. – зумовила зростання ролі зв'язків між ними, значення кожної країни у світовому співтоваристві. Це пояснюється переходом багатьох країн до стадії постіндустріального виробництва, глобалізацією і зміною структури світового господарства, могутньою хвилею індустріалізації і руйнуванням до індустріальних суспільств. Виникла потреба в адекватному аналізі позитивних і негативних уроків глобалізації в умовах зростання взаємозалежності виробництва й товарного обміну, економічної і культурної, соціальної інтеграції цілих регіонів і навіть континентів.

Мета статті: здійснення соціально-філософського аналізу глобалізації як складного і суперечливого феномена сучасності; дослідити природу та основні тенденції розвитку глобалізації як головної тенденції ХХІ століття; проаналізувати особливості становлення державного управління як складного і суперечливого феномена; виявити основні проблеми сучасного українського суспільства, що розвивається в умовах трансформації.

Обговорення проблеми

У наш час стає очевидним, що основним чинником нової ери є глобалізація. Національні економіки втрачають самостійність, стають залежними від світових процесів. Мультинаціональні компанії здатні більше впливати на політичні та соціальні процеси ніж президенти й уряди. На заміну «постіндустріального суспільства» приходить «нова економіка», яка базується на наднаціональних процесах, не маючи державних кордонів, підпорядковує собі внутрішньодержавні стандарти, створюючи високі бар'єри та вимоги до розвитку та механізмів реалізації державних інтересів на світовому рівні. Формування пріоритетів та вимог до держав-учасників з боку «нової економіки», «економіки знань», призводить до необхідності в

переосмисленні національних цінностей, стратегій розвитку та пошуку можливостей виживання в період прискорених змін та еволюцій. Ніхто і ніщо не може існувати автономно, тому що об'єднувальний характер нової економіки висувається на перший план серед тенденцій, які їй властиві. Поступово формується світовий економічний порядок, у якому весь світ знаходиться в тісній взаємодії. Весь світ є реальним чи потенціальним клієнтом фірми, тому водночас будь-яка фірма у світі є реальним або потенціальним конкурентом. На цьому побудована стратегія управління: боротьбу за клієнта потрібно вести на всьому світовому просторі і з орієнтацією на цей же простір потрібно будувати стратегію конкуренції. Тим самим простежується розширення сфер впливу індивідів і неурядових організацій; створюється велика кількість віртуальних коаліцій, що об'єднують однодумців з метою надання допомоги один одному - в обміні інформацією, розробці і впровадженні своїх стратегій. Такі об'єднання, утворюючи могутні коаліції, здатні у певних сферах чинити серйозний тиск в усьому світі. Нині налічується приблизно 30000 неурядових організацій, утворенню яких значною мірою, сприяє Інтернет. Наприклад, 600 абсолютно різних неурядових організацій семи десяти країн світу у 1998 році, координуючи свою діяльність через Інтернет, створили всесвітню коаліцію і домоглися від керівництва країн ОЕСР (OECD organization economical cooperating and development) відмови від планів регулювання міжнародних інвестицій. Інтернет формує якісно нове, глобальне суспільство, в якому створюється мережа відносин, де уряди, міжнародні і неурядові організації, суб'єкти економіки й окремі індивіди співіснують, сперечаються і співпрацюють. Регулююча роль держави у сфері економіки поступово переходить до транснаціональних компаній і великих господарюючих суб'єктів, що діють на макрорівні [1].

Змінюється традиційна роль часу. Затягування з використанням знань приводить до їхнього старіння й непридатності, оскільки нові знання з'являються неймовірно швидко. Генерація нових ідей, пошук та **обробка інформації** – головний потенціал який потребує найбільше зусиль у будь-якій сфері діяльності, у результаті збирання інформації, вивчення й адаптації до середовища, яке змінюється і в якому зміни відбуваються дуже швидко. Суб'єкти, які в цьому колапс, яке зуміли пристосуватися до нової культури співробітництва стають, або залишаються лідерами. Потрібно виробляти імідж постійних змін, прагнути до безперервної реконструкції своїх стратегій, технологічних процесів, модернізації механізмів управління .

Проблема інновацій стала найбільш гострою. За кожне нове відкриття здійснюється гостра боротьба як на етапі наукового дослідження, його розробки, так і на етапі практичного науково-технічного, технологічного, організаційно-технічного, управлінського використання в економічному, соціальному, політичному, духовно-культурному розвитку суспільства, у науці - як найважливішій сфері

життя суспільства. Проблема побудови в Україні національної інноваційної системи була визначена однією з найважливіших у прийнятому Верховною Радою Законі України «Про інноваційну діяльність». У ньому визначено стратегію створення та впровадження моделі інноваційної економіки, орієнтованої на виявлення наукової сфери, забезпечення інфраструктурних та інституційних передумов переходу до інноваційної системи господарювання. Реалізація цієї стратегії мусить здійснюватися на основі: вдосконалення процедури експертизи та державної реєстрації інноваційних проектів, пільгового оподаткування інноваційної діяльності, створення умов надання підприємствам, фірмам статусу інноваційної діяльності, яка здійснювала б фінансовий, інформаційний, консалтинговий, маркетинговий та інші види підтримки інноваційних проектів та поєднувала ринкові методи управління, державне регулювання і громадське управління науково-технічною і виробничою діяльністю. Україна має реальні можливості розвитку в будь-якому з напрямів, але конкретний вибір залежить від програми політичної сили, яка матиме владу, та її реальної здатності виробити і реалізувати певний шлях розвитку, бажано - сучасне постіндустріальне суспільство з інноваційним типом економіки. Для цього необхідно добре усвідомити та навчитися використовувати закономірності становлення і розвитку національної інноваційної системи (НІС), **основними з яких є:**

- активна роль держави у формуванні та функціонуванні НІС;
- зміна ролі держави в управлінні економічними процесами;
- за ступенем розвитку НІС, поступовий перехід від прямого управління до індикативного, до самоуправління економічних структур;
- розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій на основі самореалізації та самоуправління, тобто на синергетичних принципах;
- підвищення ролі регіонів у розвитку інноваційних процесів, при цьому НІС використовується як один з інструментів територіального розвитку;
- інтеграція НІС у наднаціональні міжнародні структури в міру її розвитку й удосконалення та ін. [2].

На основі виявлених закономірностей та аналізу, проведеного Й. Шумпетером, можна сформулювати **базові методологічні принципи концепції НІС**, до яких належать:

- 1) конкуренція на основі інновацій і наукових досліджень у корпораціях як головний фактор економічної динаміки;
- 2) знання - це стратегічний ресурс економіки постіндустріального суспільства, інноваційна діяльність є основним чинником її розвитку, а НІС - її інституціональна основа;
- 3) поетапний розвиток НІС, у якому етапи відділяються рівнем досконалості системи чинників;

4) здійснення процесу формування й розвитку НІС на основі збалансованого використання державних і ринкових механізмів регулювання економіки з урахуванням особливостей і рівня соціально-економічного розвитку регіонів, не допускаючи так званого «ручного управління» з боку державних органів.

На основі виявлених закономірностей становлення й розвитку НІС і з урахуванням базових методологічних принципів можна визначити **основні вимоги до НІС:**

- забезпечення конкурентоспроможності наукоємної продукції та економіки країни в цілому;
- достатня сталість, забезпечуючи нормальне функціонування НІС в умовах змін економічної ситуації в країні й у світі;
- перетворення НІС в інструмент розвитку відсталих регіонів та зниження диференціації в їх соціально-економічному розвитку;
- здатність до інтеграції в інноваційні системи більш високого рівня (ЄС, СЕН і т. д.) [5].

Стратегія становлення й розвитку НІС визначається в конкретних умовах державного макросередовища політикою, правовим забезпеченням, формами прямого опосередкованого державного регулювання, станом науково-технологічного і промислового потенціалів, внутрішніх товарних ринків, ринків праці, а також історичними та культурними традиціями й особливостями даного конкретного суспільства.

На основі наукового визначення суті поняття «сталий соціально-економічний розвиток» можна сформулювати основні вимоги до розробки та практичного втілення моделі сталого соціально-економічного розвитку українського суспільства, до яких належать:

1) створення сучасної теоретичної і методологічної бази, здатної забезпечити врахування особливостей розвитку сучасного суспільства як відкритої, самоорганізованої метасоціальної системи, яка розвивається за нелінійними законами та перебуває у стані динамічної рівноваги. Такою теоретичною та методологічною базою може бути лише синергетика;

2) оптимальне поєднання інструментів державного регулювання та способів і методів саморегулювання соціально-економічної діяльності, які відповідають принципам сучасного громадянського суспільства і правової держави;

3) розробка та впровадження інноваційної стратегії розвитку і здійснення активної інноваційної діяльності на всіх рівнях не лише в економічній, соціальній та екологічній сферах, а й у сфері державного управління та місцевого самоврядування, без чого сталий соціально-економічний розвиток забезпечити неможливо;

4) забезпечення збалансованого розвитку території (меза- і мікрорівня) через впровадження інноваційних стратегій науково-

технологічного та територіально-виробничого розвитку регіонів України тощо.

Аналіз сутності й основних характеристик сталого соціально-економічного розвитку переконує, що без цілеспрямованої, ефективної інноваційної діяльності ні створити модель сталого соціально-економічного розвитку, ні забезпечити її функціонування на всіх рівнях метасоціальної системи просто неможливо [7].

Функціонування механізму державного управління в Україні в умовах глобалізації повинно здійснюватися певними соціальними інститутами, в економічній сфері - соціально-економічними інститутами держави і громадянського суспільства. **Соціально-економічний інститут** - це система зв'язків, відносин та норм соціально-економічного життя, що мають стійкий, легітимний характер і зберігаються та функціонують тривалий період.

Тому державне регулювання на сучасному етапі повинно відповідати таким вимогам:

1. Державне регулювання має бути резонансним щодо змін, які відбуваються в економіці, її природи і частини – минулого. Суспільство не може «перескочити» через природні фази розвитку, але може зробити перехід менш хворобливим.

2. Воно повинно здійснюватися вчасно. Процеси, які не були враховані органами регулювання, згодом можуть вийти з-під контролю і викликати незворотні зміни. Звичайно, особливе значення даний принцип має в точці біфуркації, коли система може змінити траєкторію розвитку.

3. Система регулювальна повинна налагодити зворотний зв'язок з економікою, інакше перша генеруватиме руйнівні для економіки флуктуації.

4. Держава має спиратися на економічних суб'єктів, що забезпечують перехід на виграшний аттрактор, – вони відіграють роль ланки, яка може витягнути весь ланцюг.

Отже, саме **державне управління як керівна підсистема** має відігравати роль «пом'якшення» у період розвитку українського суспільства.

Нині найнебезпечнішим для перехідного періоду в Україні є процес **«приватизації держави»**. Це зводить інститути держави до становища унікального економічного ресурсу, що є об'єктом запеклої міжкланової конкуренції. Через це державний організм втрачає такий важливий атрибут як загальність його функцій та інститутів. Спостерігаються дві низки небезпечних наслідків «приватизації» державних інститутів. Перша з них пов'язана з втратою публічною владою авторитету і легітимності в очах громадян. «Якщо процес буде продовжений, то сплачувати податки і служити державі буде означати для громадян платити і служити якомусь панівному кланові». За цих

умов ухилення від сплати податків буде закономірно легітимізоване зі всіма наслідками, що з цього випливають, для держави. Друга низка наслідків виразиться в якісному переродженні державних функцій, що призводить до катастрофічного падіння здатності держави захищати права суспільства і громадян, і, відповідно, – до цілковитої дезінтеграції суспільного організму. **«Приватизована» держава** не буде здатна виконати свою частину суспільних функцій і забезпечити мінімізацію трансакційних витрат для учасників ринкових обмінів через прості і для всіх прийнятні гарантії та правила господарської поведінки.

На жаль, у даний час **українська система державного управління** являє собою значною мірою самостійну, відмежовану від суспільства систему, яка функціонує відповідно до власних цілей і завдань, що значно відрізняються від загальносистемних (національних). Сучасні засоби взаємодії та обміну між владою і суспільством мають певною мірою антагоністичний характер, одна зі сторін (влада) традиційно розглядає іншу (суспільство) як своє джерело існування і в такий спосіб обмежує її власну можливість нормально існувати, функціонувати і розвиватися. Тож слід знову повернутися до необхідності існування інституту, який би здійснював функції контролю за дотриманням норм, тобто Держави як базового суспільного інституту.

Завданнями сучасного державного управління повинні бути:

1. Специфікація і захист прав власності: за умови ненульових трансакційних витрат розподіл прав власності впливає на ефективність використання ресурсів.

2. Створення каналів обміну інформацією: рівноважна ціна формується на базі розвинутої інформаційної інфраструктури ринку, що дозволяє його учасникам обмінюватися інформацією з мінімальними витратами й мінімальними перекручуваннями.

3. Розробка стандартів: діяльність держави в цій сфері дозволяє знизити витрати вимірювання якості обмінюваних товарів і послуг; у ширшому сенсі до розробки універсальних заходів належить і організація державою грошового обігу, адже саме гроші в одній зі своїх функцій є найуніверсальнішою мірою обміну.

4. Створення каналів і механізмів фізичного обміну товарів і послуг: інфраструктура ринку містить не лише канали обміну інформацією, а й канали фізичного руху товарів та послуг: транспортну мережу і т. ін.

5. Правоохоронна діяльність і виконання ролі арбітра в конфліктах: виникнення в ході виконання контрактів непередбачуваних обставин потребує втручання «третьої» сторони (суду) для створення гарантій проти їх опортуністичного використання сторонами контракту.

6. Виробництво суспільних благ: суспільні блага потребують застосування державою механізму примусу для фінансування їх

виробництва; йдеться насамперед про такі суспільні блага, як оборона, меншою мірою – охорона здоров'я й освіта.

7. Держава як базовий інститут соціально-економічної системи, є особливим різновидом владних відносин, що виникають на основі передачі громадянами частини своїх прав щодо контролю своєї діяльності у сферах специфікації та захисту прав власності, створення каналів обміну інформацією, розробки стандартів, мір і ваг, створення каналів фізичного обміну товарів та послуг, правоохоронної діяльності і виробництва суспільних благ. У цих сферах держава одержує право легітимна, тобто на основі контракту, примусу і насильства [9].

Отже, оптимальні розміри державних гарантій визначаються колом тих угод, у яких держава діє як гарант ефективніше, ніж інші гарантії (сторони угоди, арбітр, соціальна група). Оптимальні розміри та межі державних функцій (гарантій) не абсолютні, а історично зумовлені.

Метою такої «контрактної» держави є досягнення розподілу прав власності, що максимізує сукупний прибуток суспільства на основі передачі правомочностей у руки тих економічних суб'єктів, що зможуть розпорядитися ними оптимальним чином, і, відповідно, рівень трансакційних витрат є мінімальним.

Визначення оптимальної моделі обсягів державних функцій (гарантій), співвідношення державного регулювання та соціально-економічної самоорганізації в процесі формування інституційної структури українського суспільства полягає у визначенні змісту та окресленні кола угод, виконання яких державою буде найбільш доцільним, соціальна та економічно обґрунтованим з погляду мінімізації рівня соціальної ентропії в даний конкретний період:

1. **Наявність чітких конституційних рамок діяльності держави.** У Конституції та нормативній базі чітко окреслено ті права, що делегуються індивідами державі, й ті, що не можуть бути відчужені за будь-яких умов. Крім того, чітко сформульовані норми, на основі яких функціонує безпосередньо державний апарат, окреслено коло послуг, які надаються державою, чітко специфіковані права власності, зокрема права набуття власності (законодавство у сфері роздержавлення та приватизації), реалізації прав власності (державна регуляторна політика та отримання ефекту від реалізації прав власності (податкова політика).

2. **Існування механізмів участі громадян у діяльності держави.** До механізмів участі громадян у діяльності держави відносять процедури демократії. Проте самі по собі норми демократії недостатні, вони повинні спиратися на стійкі традиції громадської участі. Зокрема, йдеться про інституційну забезпеченість процесів соціального діалогу між владою, роботодавцями та профспілками. Традиції цивільної участі в соціально-економічній сфері набувають форми розвитку самоврядування на рівні окремих територій і фірм.

3. **Існування інституту ринку як головного альтернативного механізму розподілу прав власності.** Держава орієнтується на досягнення такого розподілу прав власності, який міг би постати на ринку в умовах нульових трансакційних витрат. Тобто необхідне забезпечення такого балансу між державним регулюванням та економічною самоорганізацією, за якого рівень трансакційних витрат був би мінімальним.

4. **Наявність альтернативних механізмів специфікації захисту прав та свобод.** Поряд із використанням «права голосу», тобто участю громадян у діяльності держави через вибори, повинна існувати й альтернатива звертання індивідів до інших гарантів у питаннях виконання «контрактів». Як альтернативні гаранти можуть виступати міжнародні організації, інші держави, опозиція, соціальні групи чи громадські організації, третейський суддя. Наявність альтернатив змушує державу з метою уникнення соціальної напруженості чи навіть втрати легітимності в суспільстві дотримуватися взятих зобов'язань, забезпечувати жорсткий контроль за дотриманням угод між суб'єктами суспільних відносин.

Для реалізації цих та інших завдань у кожному регіоні доцільно **створити агентства територіального розвитку**, які будуть займатися розробленням регіональних програм та проектів, використанням позабюджетних коштів для їхньої реалізації, залученням обласних органів влади для вирішення назрілих науково-технічних і соціально-економічних проблем територій. Наукове забезпечення діяльності агентств могли б здійснювати наукові центри Національної академії наук та Міністерства освіти і науки України.

Інституційне забезпечення регіонального розвитку слід розуміти як створення належних умов для функціонування існуючих, а за потреби – реорганізацію та створення нових інституцій, які безпосередньо залучаються до процесів розроблення, впровадження та реалізації регіональної політики держави. **До таких інституцій належать державні, самоврядні, громадські та приватні інституції.** Це насамперед місцеві органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також асоціації місцевих рад і виконкомів. Крім цього, до інституцій, які необхідно залучати до практичної реалізації завдань регіонального розвитку, належать: комунальні установи; регіональні фінансові компанії; торговельно-комерційні та промислові палати; бізнесові й інноваційні центри; профспілки; венчурні фонди; гарантійні фонди; благодійні фонди; місцеві агенції розвитку; приватні консультанти та експерти; регіональні наукові центри і науково-дослідні інститути.

Велика кількість інституцій, які можуть залучатися до процесів забезпечення планування та реалізації регіонального розвитку, зумовлює гостру потребу у формуванні **координаційного центру в органах державної влади на місцях**, який би координував процеси

розробки стратегій та програм регіонального розвитку, проводив моніторинг їхньої реалізації, залучаючи для цього незалежних експертів та науково-дослідні установи відповідного профілю.

На сьогодні завершено певний етап реалізації регіональної політики в Україні. Пробуксовування програм регіонального соціально-економічного розвитку та їхня надмірна кількість свідчать про те, що необхідно формувати нові інституції та здійснювати нове стратегічне забезпечення реалізації регіональної політики, у тому числі й на місцевому рівні. **Інституційне середовище стратегічного забезпечення регіонального розвитку** формується доволі спонтанно. Тому основний акцент слід робити на піднесенні загального рівня управлінської культури, налагодженні конструктивного діалогу центральної та місцевої влади з наукою, підвищенні ролі громади села, адміністративного району й міста. Інакше кажучи, треба робити певні дії щодо формування громадянського суспільства.

Конкурентоспроможність вітчизняної економіки і регіональна конкурентність. У світі є три основних центри з вивчення конкурентоспроможності країн. Перший з них - це Інститут стратегії та конкурентоспроможності при Гарвардському університеті (СІПА). Два інших центри розташовані у Швейцарії. Один з них – це Всесвітній економічний форум у Давосі, а інший - Міжнародний інститут розвитку менеджменту (Лозанна).

Нещодавно Всесвітній економічний форум у Давосі оголосив свої висновки й рейтинги, що ґрунтуються на показниках 2004-2005 рр. по 117 країнах світу. Перші п'ять місць давоські дослідники розподілили так: Фінляндія, США, Швеція, Данія і Тайвань. Україна у цій ієрархії посіла 84-те місце.

Глибший статистичний аналіз показує, що значно погіршилися показники двох з чотирьох складових загального індексу конкурентоспроможності, а саме макроекономічної ситуації та бізнес-середовища. Це абсолютно зрозуміло, якщо брати до уваги те, що в Україні темпи зростання ВВП у 2005 р. значно знизилися порівняно з 2004 р. Не варто забувати і про наслідки ухвалених на початку 2005 р. законодавчих актів щодо функціонування малого і середнього бізнесу в нашій державі.

Насторожує також те, що значне падіння темпів зростання ВВП, зареєстроване у 2005р., супроводжувалося негативними змінами структурних складових вітчизняної економіки. Паралельно спостерігалось значне погіршення за низкою показників, які характеризують інституційні аспекти ситуації в Україні.

Водночас не відбуваються інституційні та стратегічні реформи, необхідні для повноцінної участі в ЄС і постійного припливу прямих іноземних інвестицій, повернутих поєднанням кваліфікованої робочої сили і низької вартості праці, а також політичною та соціальною стабільністю.

Найбільш проблемними чинниками для бізнесу в Україні опитані у 2007 р. підприємці визнали: податкові закони – 18 %, корупцію – 20, доступ до фінансів – 15, рівень оподаткування – 13, політичну нестабільність – 8, інфляцію – 5 % та бюрократизм урядовців і неадекватність інфраструктури – 5 % .

Конкурентоспроможність – це якісний показник, що характеризує ступінь, з яким нація за справедливих умов вільного ринку виробляє товари і послуги, що задовольняють світові вимоги, і при цьому збільшує доходи своїх громадян та забезпечує власну стратегічну безпеку.

Рівень конкурентоспроможності нації визначається основними факторами, серед яких: рівень технології, наявність капіталу та його сучасна технологічна структура, наявність людських ресурсів та їхня відповідність світовому рівню за якісними характеристиками, стан зовнішньої торгівлі. **Серед факторів**, що найбільше впливають на імпорту діючого капіталу, можна назвати такі:

- політична стабільність у країнах-реципієнтах, характер відповідного законодавства й економічної політики, її прозорість і передбачуваність;
- позиція і політика уряду країн-реципієнтів щодо національних та іноземних компаній;
- реалістичні і правильно сформульовані стратегічні цілі країни в межах її економічної політики з урахуванням національних та міжнародних ринкових умов і тенденцій, а також наявність засобів їхнього здійснення;
- здатність країни утримувати на низькому за міжнародними стандартами рівні ціни на найважливіші місцеві фактори виробництва і ресурси;
- рівень трудових навичок, наявність інститутів з їхнього вдосконалення, трудова дисципліна і морально-етичні стандарти робочої сили та підприємців.

Загострення конкурентної боротьби у світі, що глобалізується, закономірно висунуло на перший план проблеми **конкурентоспроможності** не лише держав або підприємств, а й регіонів [10]. З огляду на це процеси розробки регіональних стратегій соціально-економічного розвитку мають передбачати вибір пріоритетів, у яких регіони можуть бути конкурентними щодо інших регіонів на внутрішніх і зовнішніх ринках. Цей вибір має здійснюватися за результатами діагностування природно-ресурсного потенціалу та оцінювання ефективності повного комплексу організаційно-економічних механізмів всього господарського комплексу території. **Тому програма реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону** має передбачати, що її наріжним каменем,

генеральною ідеєю є конкурентоспроможність. **Ця програма має відображати три основних аспекти:**

1) необхідність досягнення високого рівня життя населення, тобто конкурентоспроможність ринку праці, або конкурентоспроможність, яка забезпечується населенням;

2) ефективність функціонування господарського механізму регіону, тобто конкурентоспроможність на ринку товарів, або конкурентоспроможність, яка забезпечується підприємствами;

3) інвестиційна привабливість, тобто конкурентоспроможність на ринку капіталу, або конкурентоспроможність фінансів.

На жаль, такої програми на сьогодні не має жоден регіон. Тому завданням уряду є забезпечення розробки необхідних методичних матеріалів, передбачивши при цьому рівні умови конкуренції і можливість об'єктивного оцінювання досягнень кожного регіону і його керівних органів.

Висновки

На основі пріоритетного напрямку розвитку суспільства була сформована синергетична парадигма державного управління, що розвивається в умовах глобалізації.

1. Глибинні та швидкі зміни у всіх сферах суспільного життя характеризуються глобалізацією. Глобальний світ розвивається у напрямку все більшої цілісності, злиття економік, раціональне сумісне використання ресурсної бази, створення спільного простору для подальшого життя в період трансформацій.

2. Глобалізація та панування транснаціональних корпорацій призводять до зміни основного двигуна прогресу - ринкової конкуренції. Глобальна конкуренція веде до глобальної монополізації економіки, що має як позитивні, так і негативні наслідки для різного рівня розвитку держав. Нова глобальна інформаційна економіка стає більш віртуальною.

3. На перший план в сучасному еволюційному розвитку виходить якість людського капіталу, що забезпечується високим рівнем освіти, обміном інформацією, вільним пересуванням для здобутку нових знань на навиків. Глобалізація висуває пріоритети серед яких першочергового значення набувають високі технології, інновації, кваліфікований менеджмент та ін.

4. Процес трансформації усіх сфер життєдіяльності українського суспільства, його інтеграція у світове співтовариство вимагають наукового пізнання й аналізу нової економічної, соціальної, політичної та духовно-культурної реальності. Ефективна реалізація цих вимог не можлива без використання нових, сучасних підходів, нової методології, нових понять і категорій, що пропонує синергетика як наука про випадкові, самостворювані, самоорганізовані, самокеровані явища і процеси та взаємодію між ними на кооперативній основі.

5. Ринкові відносини, економічна, фінансова, підприємницька діяльність наповнені випадковими, самоорганізованими явищами та процесами, які неможливо всебічно вивчити і проаналізувати, керуючись тільки традиційною діалектичною методологією. Для їх грамотного аналізу необхідно добре знати та використовувати принципи синергетики і самоорганізації, які забезпечують виявлення внутрішніх причин виникнення і розвитку випадкових економічних, соціальних і політичних явищ та процесів, їх взаємодію і взаємовплив на принципах кооперації.

6. Щоб досягти **вищий рівень конкурентоспроможності** необхідно, щоб внутрішні зв'язки суспільства були багатші і міцніші, разом із цим підвищується рівень його економічної і соціальної консолідації; чим повніше реалізуються внутрішні ресурси суспільства, тим успішніше воно здатне використовувати переваги інтеграційних зв'язків і адаптуватися до умов глобального ринку.

7. Головною проблемою на теперішній час стає завдання налагодити **ефективний механізм управління країною** в умовах невизначеності та постійного саморуку соціального організму країни. Соціальний організм державного управління повинен бути побудований таким чином, щоб були чітко визначені функції в даному органічному цілому кожного з його складових.

8. Пріоритетним напрямком розвитку державного управління є те, що воно, як єдиний соціальний організм повинно мати **процесуальний аспект**, а саме, кожний компонент системи, виконуючи свою роль повинен виконувати дії у відношеннях з іншими компонентами в контексті функціонального значення результату діяння для соціальної системи в цілому, що забезпечується синергетичним підходом до розгляду системи функціонування державного управління. Щоб система державного управління сприяла задоволенню потреб членів суспільства, повинен відбутися перехід від стохастичної пошукової активності до конструктивної поведінки, що вимагає правильного вибору мети, способів і шляхів для досягнення поставленої мети.

9. **В умовах глобалізації роль держави принципово змінюється.** Головною стратегією державного управління в умовах глобалізації є створення сприятливих умов розвитку всіх сфер життєдіяльності людини, також економіки і зростання добробуту мешканців кожного регіону, а також всебічний розвиток людини як особистості, підвищення якості її життя, сталий еколого – орієнтований економічний розвиток охорона культурної спадщини, збереження національної ідентичності з одночасною інтеграцією до світових спільнот.

10. Отже, в умовах глобалізації та "гіперконкуренції" - стан, коли швидкість зміни правил гри настільки висока, що лише найбільш адаптивні до цих змін організації різних рівнів можуть не тільки вижити у конкурентній боротьбі, а й стати її лідерами, головним пріоритетним

напрямком розвитку соціальних систем в умовах глобального світу є інноваційна стратегія розвитку - синергетична парадигма державного управління.

11. Інноваційні процеси в суспільстві є тим двигуном, який постійно приводить метасоціальну систему до стану динамічної нерівноваги, а, отже, до постійних (еволюційних або революційних) змін в інституційній структурі суспільства, що є результатом намагання людей (громадянського суспільства в цілому) задовольнити свої потреби та інтереси, що неможливо зробити без забезпечення сталого економічного розвитку завдяки необхідним і своєчасним еволюційним змінам на основі ефективної інноваційної діяльності.

12. Інноваційна діяльність за своєю суттю є процесом самоорганізованим і самокерованим, тому що сама природа наукових відкриттів суб'єктивно-індивідуальна та самоорганізована. Важливою особливістю самоорганізації відкриттів та інновацій є їх спонтанність, незапланованість появи, вони виникають, як правило, ніби самі по собі, перетворюються в певну інноваційну структуру. Самоорганізація такої структури здійснюється по всьому полю її можливих складових. Оскільки ж конфігурація такої структури не може бути свавільною, а певною мірою задається інтегральними властивостями реальної соціальної системи, в якій вона виникає, постільки зв'язок її елементів визначається функціональною диференціацією та необхідністю поєднання результатів їх діяльності з метою виконання загальних функціональних завдань даною інноваційною структурою. Саме цим зумовлена необхідність самоуправління в будь-якій інноваційній структурі.

13. Головним гальмом на шляху розбудови нової парадигми розвитку є застарілі стереотипи мислення депутатів, корпусу державних службовців, керівників галузей, державних підприємств та приватних фірм, пересічних громадян країни.

14. Україна повинна здійснити прорив до нового типу ідеології. Для цього необхідно перейти від ідеології руйнування до ідеології творення.

15. Глобалізація - об'єктивний процес з визначеними можливими вигодами і втратами для України. В умовах, коли зруйнована стара командно-адміністративна система господарювання, а нова ще до кінця не створена, Україна має реальні передумови перейти на новий шлях розвитку. Державна влада повинна запропонувати суспільству оптимальну політекономічну модель для переходу в постіндустріальне суспільство, тобто здійснення модернізації в жорстких умовах глобалізації з мінімальними соціальними витратами. При цьому як національну ідею варто прийняти побудову високотехнологічної, духовно-моральної й екологічно-безпечної суспільно-економічної формації. Ключовими словами цієї ідеї повинні стати: загальнолюдські

цінності, духовність, соборність, державність, раціональне використання інтелектуального і природного потенціалу України.

Джерела

1. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / ІІ. Л. Жаліло, Я. Б. Базиліук, Я. Б. Белінська та ін.; За ред. Я. А. Жалі-... К.: НІС, 2005. – 388 с.
2. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2005 / За ред. І. С. Власюка. – К.: Т-во "Знання" України, 2005. – 608 с.
3. Майер Дж., Олсенович Д, Міжнародне середовище бізнесу: конкуренція та регулювання у глобальній економіці: Пер. з англ. – К.: Либідь, 2002. – 703с.
4. Зигмунд Бауман. Глобализация для человека и общества/ пер. С англ., - М.: Издательство «Весь мир», 2004. – 188 с.
5. Воронкова В.Г. Глобалистика как наука о современном мире // Збірник наукових праць. Гуманітарний вісник запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя: ЗДІА, 2004. - №17. – С. 5-23.
6. Международные стратегии экономического развития: Учеб. пособие / Под ред. Ю.В. Макогона. - К.: Знання, 2007. - 461 с.
7. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посібник / За ред. А.О Задой. - К.: Знання, 2007. – 332 с.
8. Економічні проблеми ХХІ століття: міжнародний та український виміри / За ред. С.І. Юрія, Є.В. Савельєва. - К.: Знання, 2007. - 595 с.
9. Назарчук А. Этика глобализирующегося общества. - М.: Директмедиа Паблишинг, 2002.
10. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. - К.: Знання, 2007. - 670 с.

Стаття надійшла 01.10.2008 р.